

Cronesteijn

van alle kanten

Wandelroute: 4,5 km

Startpunt: De tuin van de smid of een van de ingangen naar het park

- Route
- Grasland
- Water
- Griend
- Bos / bosje
- Boom
- Bebouwing
- Fietspad
- Wandelpad, verhard / onverhard
- ATB-route

- Weidevogelgebied / weide
- Landgoedbos
- Reigerbos
- Moerastuin
- Bijenstal
- De tuin van de smid
- Camping
- Waterspeelplaats
- Volkstuinen
- Schooltuinen
- Toegangspunt struingebied
- Pontje
- Ooievaarspaal

Cronesteyn

van alle kanten

Deze wandeling nodigt uit om met een nieuwe blik door Cronesteyn te lopen. Ontdek welke verrassingen het park te bieden heeft op het gebied van natuur, cultuur en geschiedenis!

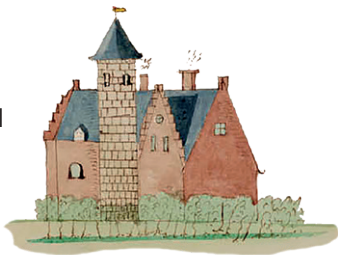
1 Houtwalpad

Polderpark Cronesteyn bestaat sinds 1982, toen de gemeente Leiden het park aanlegde in de Kleine Cronesteynse polder, ook wel Knotterpolder genoemd. Het Houtwalpad is een oude weg met aan weerszijden geknotte bomen, voornamelijk wilgen. De bomen en struiken die hier staan werden vroeger gesnoeid om te gebruiken als 'geriefhout' of 'hakhout'. Van de lange wilgentakken werden erfafscheidingen, manden en werktuigen (bijv. bezems) gemaakt. Hakhout ging in de kachel of het fornuis en werd gebruikt om wanden en daken te verstevigen.

Door het vele snoeien bleven er knoesten of stobbes over. Daarop groeien nu weer andere planten en soms broedt er een vogel op.

2 Landgoedbos

We weten dat rond 1300 al een kasteelachtig bouwwerk op deze plek stond. Opeenvolgend hebben verschillende rijke families het kasteeltje en het omliggende land in bezit gehad. Het landgoed stond bekend als 'lustoord voor Rapenburgers', de rijke Leidenaren die in de herenhuizen aan het Rapenburg woonden.

Daslook

Tijdens de Spaanse bezetting in de 16^e eeuw gaf Leiden opdracht om het kasteeltje te slopen zodat de Spanjaarden zich er niet konden verschuilen. Nu herinnert alleen de slotgracht nog aan het kasteel. In het landgoedbos staan de bomen vrij dicht op elkaar en groeien meer parkplanten zoals de rododendron. Heel kenmerkend is de daslook die in het voorjaar bloeit met witte sterretjes en een sterke uiengeur afgeeft.

Waarschijnlijk was er sinds ver voor onze jaartelling al bewoning in het gebied van Cronesteyn. Er zijn potscherven gevonden uit de IJzertijd (ca. 800 voor Christus tot de Romeinse tijd) en potjes uit de Romeinse tijd. De verkalving zoals die er nu uitziet is voor een groot deel nog hetzelfde zoals die in de Middeleeuwen werd aangelegd.

3 Schans Lammen

Volgens oude stadskaarten zou ongeveer op deze plek Schans Lammen gelegen moeten hebben. Vanwege de kruising van de Vliet, de Roomburgwatering (nu Rijn-Schiekanaal) en de Vrouwenvaart was dit een strategische plaats. Tijdens de 80-jarige oorlog hadden de Spanjaarden zich hier verschanst. In 1574 werden zij door de Watergeuzen verdreven en was Leiden ontzet. Het verhaal gaat dat de 13-jarige weesjongen

Cornelis Joppenszoon bij Schans Lammen de ketel met hutspot vond. Met daarin een maaltijd bereid uit de ingrediënten die de Spanjaarden hadden gevonden op het omliggende land. Nog steeds eten de Leidenaren elk jaar op 3 oktober hutspot, traditioneel geserveerd met klapstuk.

4 *Polderland*

Tot in de Middeleeuwen lag dit gebied enkele meters hoger dan de Rijn. Toch was het er drassig. Om het land droger te maken groeven de boeren sloten en gebruikten bestaande krekken om het water weg te laten stromen. De venige grond begon daardoor echter te zakken (inklinken) waardoor het steeds moeilijker werd om het water af te voeren. Als oplossing werden dijkes aangelegd rond het natte land en werd het water over de dijk weggepompt: er ontstond een polder.

Tot in de 19^e eeuw zorgden windmolens voor het weg-pompen. In de jaren '30 kwam het stoomgemaal en vanaf circa 1950 ging men over op elektrische gemalen. In droge tijden kan ook water worden ingelaten in de polder.

Floris van Alkemade, een van de bewoners van landgoed Cronesteyn, deed experimenten met wind en water. De allereerste wind-watermolen in Holland werd door hem gebouwd. Van de gemeente Zoeterwoude (toen eigenaar van de grond) kreeg hij toestemming om de wind te gebruiken.

5 *Biodiversiteit*

Polderpark Cronesteyn is deels ingericht als park en deels als oorspronkelijke polder met landgoed. Hierdoor biedt het een grote diversiteit aan biotopen (leefgebieden).

Er is beheerd weiland, hooiland, vegetatie met bloemen en grassen, een moerastuin, veel water, bosjes, vrijstaande bomen en het oude landgoedbos. Bij een onderzoek door IVN studenten in 2013 werden maar liefst 457 plantensoorten geteld. Door de grote diversiteit aan begroeiing is het park ook voor veel verschillende diersoorten aantrekkelijk. Meer soorten planten trekken meer soorten insecten aan, boven en onder de grond en in het water.

Grote spinnende watertor

Weidevogels als de grutto, de Kievit en scholekster, maar ook spitsmuizen en mollen, die van deze insecten en hun larven leven profiteren daarvan. En dat trekt weer roofdieren aan zoals de wezel, torenvalk en ooievaar. Kortom: het park heeft een hoge biodiversiteit! Mede hierdoor is er in elk seizoen weer wat nieuws te ontdekken.

6 Moerastuin

Bij de aanleg van de moerastuin in 1982 is de bovenlaag van klei afgegraven. Dit deel van het park is nu het laagste punt van de polder waardoor de grond hier nat is. De bodem bestaat uit een dikke laag veen: dode, samengepakte, vaak eeuwenoude plantenresten. Zolang het veen nat blijft zal het niet verteren. Daarom mag het water hier tot aan het maaiveld staan. De natte veengrond is schraal en voedselarm. De grond wordt arm gehouden door na het maaien het groen af te voeren. Er zijn veel bijzondere en zeldzame planten die hierop het beste groeien, bijvoorbeeld: blauwe knoop, gevlekte rietorchis, wateraardbei en veenmos. Ook vind je er veel ratelaar, kamgras en de Spaanse ruiter.

Kleine modderkruiper

7 Waterleven

Met de diepe en ondiepe sloten en de verschillende waterpeilen barst het in Cronesteyn van het waterleven. Het IVN organiseert regelmatig een slootjesexcursie waarbij je met een schepnetje op pad gaat. Als je er libellenlarven, haftenlarven of kokerjuffers aantreft, dan weet je dat het water goed van kwaliteit is.

Tureluur

Zodra het water minder schoon wordt verdwijnen deze soorten.

In de sloten in Cronesteyn leven ook veel zoetwater schelpdieren. Die filteren deeltjes en algen uit het water waardoor het helderder wordt.

8 Bessenlaantje

September is de beste maand om hier te komen. Dan vind je bessen aan het sporkehout, de wegedoorn, meidoorn, sleedoorn, hondsroos (rozenbottels), vlier en de braamstruiken.

Vanaf dit pad heb je ook goed zicht op de kleigeisers en de bijbehorende windmolen, een kunstproject uit 1997 van Maartse buien.

9 Weidevogels

Al jaren neemt het aantal weidevogels in Nederland steeds verder af. Een belangrijke oorzaak is de intensivering van de landbouw. Er wordt eerder in het seizoen en vaker gemaaid met zwaar materieel. Ook wordt het land intensief beweid en bemest. Andere bedreigingen zijn de verstedelijking (licht en geluidshinder) en roofvogels zoals kraaien, eksters en kauwen. Vanwege die roofvogels is het voor weidevogels prettig als er weinig hoge bomen staan rond hun broedgebied.

In Cronesteyn broedt elk jaar een kleine populatie grutto's, een vogel die inmiddels op de rode lijst staat. Ook zijn er Kievieten, tureluurs en scholeksters.

10 Romeinen

In de Roomburgerpolder, die verderop aan het Rijn-Schiekanaal ligt, zijn onder de grond de fundamenten van castellum Matilo gevonden. Op die plek staat nu het nagebouwde castellum.

Ook in de Knotterpolder wordt een nederzetting uit de Romeinse tijd vermoed. In 1912 werden bij de aanleg van het Rijn-Schiekanaal de overblijfselen van een Romeins schip en twee potjes gevonden.

Bij Matilo was de Romeinse generaal Gnaeus Domitius Corbulo gelegerd. Om de verveling bij zijn manschappen tegen te gaan liet hij hen een vaart graven die de Rijn met de Maas verbond. Het tracé van de Corbulovaart komt grotendeels overeen met de route van het Rijn-Schiekanaal en de Vliet.

Blauwe reiger

11 Reigersbos

In het Reigersbos was vroeger een tuinbouwbedrijf gevestigd. Daar is nog één appelboom van over. Om de boomgaard te beschermen zijn destijds elzen en Italiaanse populieren aangeplant. Elzen hebben een soort komvormige kruin en zijn daardoor heel geschikt voor het bouwen van een nest. Elk jaar komen de reigers terug naar hun oude nest en bouwen er dan

weer een stuk bovenop. Poep en braakballen worden het nest uitgegooid waardoor de bodem daaronder heel voedselrijk is. Hierop doen bramen, brandnetels en vlierstruiken het extra goed.

Sinds kort broeden er ook een paar lepelaars in het bos. Het zou met elkaar kunnen samenhangen, maar het lijkt of de reigers langzamerhand gaan verhuizen naar het landgoedbos.

Meer weten over Cronesteyn?

- www.polderparkcronesteyn.nl
- IVN Leiden: www.ivn.nl/leiden
- Vogelwerkgroep Cronesteyn
- Boek over de geschiedenis: 'Cronesteyn, van broekland tot polderpark' door Ed van der Vlist

Deze route is ontstaan uit een samenwerking tussen de gemeente Leiden en het project Bewegen in het Groen van de Provincie Zuid-Holland.

Tekst	Mechteld van Zon
Fotografie	André Biemans en Herman Berkhoudt
Vormgeving	Jos Agasi
Copyright	Gemeente Leiden 2018

Leiden

**DE
TUIN VAN
DE SMID**

***Leuk voor kinderen (en begeleiding):
de Beleefroute door Cronesteyn.
Download de app via www.beleefroutes.nl.***